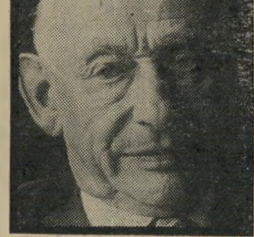

המדינה כפילגש

איני מתכוון לאנשים שנתקלתי בהם על בימה זו או אחרת. שאמרת או כתבתי עליהם משהו שעלול היה לפגוע בהם. אלא דווקא אנשים שלא נפגשתי עימם מעולם. שמעולם לא דיברתי עליהם או כתבתי עליהם מילה.

שורם

אחד האנשים האלה היה הפרופסור שולם. (אני יודע ששמו היה שלום, אך איש לא קרא לו כך. הכל ביטוי או את שמו בהברה אשר כנזית-אידישית.) הערכת את האיש מרחוק, אף שעסק בשטח שהיה תמיד זר לי. ואילו הוא שנה אותי בכל רמ"ח אבריו. מדי פעם סיפרו לי מכרים משותפים שונים שהוא מתחלחל ממש כשאך מוזכר שמי בחברה. משהו, שחקר אותו על כך, שמע מפיו שאני רוצה לחסל את הציונות ולנתק את ישראל מהעם היהודי. הסתבר כי כל מה שהפרופסור קרא אי פעם מכתבי היה השם של אחד מספרי באנגלית: ישראל בני ציונות. הוא היה שקוע מדי בקבלה מכדי שיהיה לו פנאי לקרוא ספרים אחרים. אחרת היה, אולי, נוכח לדעת כי התיות שלי היו שונות לחלוטין.

בכל זאת נפגשנו פעם פנים-אל-פנים ממש. וזה היה בנסיבות מוזרות, כימעת קומיות. לפני ארבע שנים ססתי מציריך לקאהיר. במטוס התוודעתי לצעירה שווייצית, פקידה בכירה שנשלחה לבירת-מצרים על-ידי חברה גדולה שהתכוונה להקים שם מיפעל. התיידדנו. בילינו ערב במועדון-לילה ליד הפיראמידות. היא סיפרה לי שהיא מכירה רק ישראלי אחד נוסף: הפרופסור שולם, המכתיב לה מדי פעם את כתביו בגרמנית. כשהוא מזדמן לשווייץ.

הזכרתי שאני מחפש מקום שקט כדי לכתוב את הכתבה השנתית שלי על איש-השנה (זה היה ב-1978, ואיש-השנה היה עזר וייצמן). והיא הציעה לי, ברוב אדיבות, לגור כמה ימים בביתה, בכפר על אגם-ציריך, בשעה שהיא תשהה בגרמניה. קיבלתי את ההצעה. שהייתי כשבוש באותו בית יפהפה, בשקט גמור. כימעת ולא יצאתי מהבית. בשעות-היום ישבתי ליד החלון, שהשקיף על הדשא, האגם וההרים ממול, וכתבתי. לא טרחתי להתלבש.

באחד הבקרינו צילצל פעמון הדלת. קמתי ופתחתי — והנה עמד לפני הפרופסור גרשום שולם. איני יודע מי היה מופתע יותר. ליתר דיוק: אני הייתי מופתע. והיא היה נדהם. לפניו עמד שגוא-נפשו, בחלק ובפיג'מה, בדירת פקידתו המסורה והחביבה. גם בהודמנות זו לא החלפנו יותר מעשר מילים. הסברתי לו שבעלת-הבית נמצאת בגרמניה, אך הזמנתי אותו באדיבות להיכנס ולשתות קפה. הוא סירב. היה נראה שהוא מרוגז מאוד. כך לא הודמן לי לשמוע אי-פעם דיבריי-חוכמה מפי הפרופסור. עכשיו זה מאוחר מדי.

שיחה עם סוס

אני מהסס לגלות את הסוד הזה ברבים. מדוע שלא אשמור אותו לעצמי? אך אני איש טוב, ולכן אגלה. וזה הסוד: ימה של תל-אביב חי וקיים. גם בחורף. השקטת מהחלון. ראיתי שהשמש זורחת והיום רגוע. מיהרתי לשם.

היה זה יום קריר. 19 מעלות. אך הסוד האמיתי הוא זה: כאשר השמש זורחת, אפשר להתפשט גם בחורף הישראלי. יהיה הקור הישמי כאשר יהיה: תוך כמה דקות תחמם אותך השמש.

שכבתי בחול הרך. התרתי בחסקה. התבוננתי בשחפים שישבו להקות-להקות על המים, כשהם מסתכלים בעיניים מדעי רב בתנועות הדגים שמתחת. השמש היתה חמה; הרוח היתה קרירה. תענוג אמיתי.

כמה עשרות אנשים היו פזורים על החוף הקני. רובם הגדול היו תיירים, שלא ידעו כל בחורף אין הולכים אל הים. הם ישבו ונהנו וחשבו על השלג בבית (10 מעלות מתחת לאפס בניו-יורק, באותו היום). השאר היו זוגות-אוהבים, המגלים סודות שכאלה בעצמם.

היה גם כלב דוברמן, ונערה בגינס השליכה למענו אבנים אל תוך המים הקרים. הכלב קיפץ אנה ואנה בין הגלים, כמו סייח שובב, ולרוב לא מצא.

היה גם סוס אמיתי. בחיי. בחורף צעיר תהלך על שפת-הים כשהוא מוביל ברצועה סוס-רכיבה, כאילו היה כלב. גם כשהגיהן לחבל, המשיך הסוס לצעוד לידו בכובד-ראש.

היתה לי שיחה מעניינת מאוד עם הסוס הזה. אמרתי לו מה שאמרת, הוא פקח עיניים בתימהון וזקף את אוזניו החומות, והיה ברור שהוא משתומם מאוד על דיעותי. אך זהו סיפור אחר.

שמיר, שנגנז? הוא הגך בשדות. אבל הרי זהו מחזה (גרוע) המפאר כולו את הפלמ"ח, את ההתיישבות העובדת? אה-אה-אה... אז מחזאים ימניים אחרים. (משה שמיר כבר אמרתי?)

גיבוב של דבריהבל, המביישים אף את הרמה הרגילה של הימין הקיצוני. אך הם נאמרו בביטחון העצמי של בור, בחוצפה של מי שנדמה לו שמגיע לו לשבת בכנסת ולחוקק את חוקי-המדינה, בחוסר-התרבות של פירחה הנכנס לדיברי זולתו, שאינו מניח למראיין לסיים שאלה, המתפרע והמתפרץ. ג'ז מיקארת במהדורת-כיס.

מה שמו של הבחור הלאומי הזה, איש הגבורה והגאווה והעצמאות? הוא נרשם על המירקע: רייסר. שם גרמני אופייני, ב"שפת המרצחים". שם שיכול היה להתאים מאוד למי שעסק ברייך השלישי בחיבור החשמל התרבותי לזרם האיחוד. שם הגזור מן הפועל הגרמני "רייסן", שפירושו: לקרוע. יש לפועל זה משמעות נוספת: פעור-

ידידי אייבי נתן הצליח להרגיז אותי. אני בעד המשך קיום התחנה שלו. אני מוכן להפגין למענה. אני מוכן אף לתמוך במעשה דרמטי מצידו. אך איני יכול להסכים לכך שאדם יאמר: אם אתם עושים כן-יוכי, אני ארד מן הארץ. זהו הטיעון האחד שלא ייסלח.

שהרי אם זה מותר לאייבי נתן («או שתחוקקו חוק כרצוני, או שאעזוב את הארץ!») — זה מותר גם לסעדיה שרעבי («אם לא אקבל שיכון מתאים למישר פחתי בת שמונה הנפשות, אני ארד לאמריקה!») וגם להוברט רונצווייג («אם אני צריך לנהל ספרים ולשלם מס-הכנסה על עיס-קי היהלומים שלי, אני אעבור לאנטורפן!»).

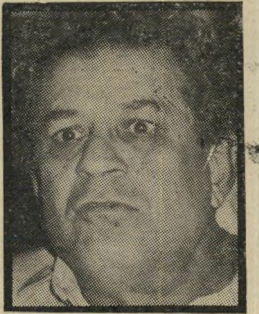
היכן הגבול? אין גבול. התופעה עצמה מורה למדי. נדמה לי שהיא אופיינית לישראל. בריטים רבים נטשו את אי-מולד-ם כדי לברוח מפני מס-ההכנסה הגבוה. אמריקאים ירדו לאירופה, אך כל אלה פועלים מתוך שיקול קר,

רציונלי, על פי העיקרון, במקום שכדאי לי, שם מולדתי! או סתם מפני שנמאס להם, והם מחפשים אופקים חדשים במקום אחר.

ואילו אצלנו זה «עניין אמוציונלי. היחס למדינה דומה, איכשהו, ליחס לאהובה. את, המדינה — אם אינך משיבה לי אהבה, אני עוזב אותך, ואז תכחי!

זהו יחס אישי מאוד. לאדם יש פרשתי-אהבים עם המדינה. הוא מקיים עימה יחסי-אהבה. ואם אין האהובה מעניקה לו את חסדיה, שוב ושוב, בין מילות-חיבה, נשיקות וחיבוקים, האהבה עלולה בנקל להפוך לשינאה. אהבה נכזבת יכולה ללבוש צורות שונות ומשונות.

אבל המדינה אינה פילגש. אין היא אשה. היא בסדר-הכל מיסגרת-חיים, שנועדה לשרת את צרכינו, כציבור וכיחידים. ואם משהו במדינה, אינו נראה לנו, עלינו לפעול לתיקונו. את השאר נשאיר למשוררים.

אייבי

אורי אבנרי

יומנו

אישי

לתה על חיי-טרף, הלוכדת והמפילה ארצה חיה אחרת. איפה צומח מין יצור שכזה? כמו רוני מילוא, גדל רייסר באירגון הסטודנטים של אוניברסיטת תל-אביב, שם גדל דור שלם של עסקני-חרות, שעלו לגדולה בפעולה שעיקרה היה הסחה גוענית פרועה, בעיקר נגד הסטודנטים המורבים, כדי להישן אל עצמם תשומת-לב, שיטה יעילה מאוד, שפעם היינו מייחסים אותה לפליגות-הסער באוניברסיטות הגרמניות.

כל זה מאשר שוב את הכלל: פאשיסט קטן אינו הופך לליברל קטן. הוא הופך לפאשיסט גדול.

במישפט אחד

ועוד על תרבות:

מישהו ניסה לראיין, בעברית קלוקלת («יש להם את הזמן...») את אחד מגדולי התרבות היהודית בדורנו, הפרופסור גרשום שלום (קרי: שולם). הוא תבע ממנו, במפגיע, לגלות, «במישפט אחד» את תוכן מיפעל-חיייו. אחרי שחזר על כך כמה פעמים, התרצה המראיין והסכים שהפרופסור יתמצת את תורתו ב,שני מישפטים». שלום, אולי אחרון ענקי התרבות היהודית של מרכז-אירופה, דחה אותו בבוח.

הייתי כולו, לצידו ונגד המראיין, איך אפשר לדרוש מאדם בן 80, שהקדיש לפחות 60 שנים מחייו לתלמודו, להגיד את הכל במישפט אחד או שניים? האם זה נדרש מעימנואל קאנט? מגוחך!

ואז, לפתע, נזכרתי שעיימנואל קאנט דווקא הסכים להגדיר את כל תורתו בפסוק אחד. זהו, «הציווי המוחלט» המפורסם: «נהג כך שהקו הנמחה של פועלך יוכל לשמש גם כעיקרון-ייסוד של חתיקה כללית». והילל הזקן אמר, על רגל אחת: «ואהבת לרעך כמוך».

שמה צדק דווקא המראיין? שמה יש משהו לקוי בתורתו של אדם, שאחרי ששים שנים של מחשבה אינו יכול לתמצת אותה בפסוק אחד?

שולם. שולם

אף פעם

יש לי כישרון מזור, שעדיין לא עמדתי על טיבו ומקורו: לעורך עלי אצל אנשים מסויימים שינאה לזהות, שהורה, שאינה תלויה בדבר.

הניצרה של אקדת התרבות

על המירקע הופיע בחור צעיר, בעל תנועות מובהקות של נער מופרע, וסיפר שהוא חבר-כנסת. זה היה מור, אבל בכנסת העשירית הכל יתכן. הבחור דיבר על תרבות. הוא הזכיר לי אימרה אשר יוחסה בשעתו להרמן גרינג, האיש מס' 2 ברייך השלישי: «כאשר אני שומע משהו מדבר על תרבות, אני פותח את הניצרה של האקדה שלי!»

גרינג וחבריו, שורפי-הספרים ורוצני אנשי-הרוח, המציאו שם למיבצע השיתלי של «טיהור» התרבות הגרמנית מליברלים, הומאניסטים, יהודים, «בולשביקים תרבותיים» (מאפיה שמאלנית?), ושאר יפ-נפש. מושג זה נשאל מעולם החשמל: Gleichschaltung. משמע: שיווי הורם החשמלי. חיבור כל המנגנונים לזרם אחד. הבחור על המירקע, שטען כי הוא חבר-כנסת, דיבר על «איון התרבות». דומה? דומה.

הוא טען כי ענייני-התרבות בארץ אינם, «מטופלים כהלכה». חזרתי והקשבתי לפסוק הזה כמה פעמים, כדי להיות בטוח שאכן שמעתי מה שמעתי. תרבות מטופלת. לטפל בתרבות. אילו מעי-מקום של חוסר-תרבות מת-גלים במילת אחת זו!

במה מתבטא חוסר ה-טיפול הנוכח בתרבות? ב-תיאטרון, אין ביטוי לגבורת ישראל, לעצמאות ישראל, לאהבת ארץ-ישראל.

ומה יש בתיאטרון? יש מחזות על הפלמ"ח. אנשי הפלמ"ח תפסו את כל ה-בימות. אמנם, מישהו יכול היה לטעון כי הפלמ"ח דווקא טיפה (ואולי אף בהנזמה) את גבורת ישר-אל. תרבות ישראל ואהבת ארץ-ישראל, על-השבון ע-רים אחרים. אך זה לא יעלה על דעתו של איש כמו הבחור הזה.

מחזותיו של מי נגנזו על-ידי המאפיה השמאלית, השולטת בתרבות, בתיאטרות ובאמצעי-התיקשורת? אה-אה-אה... משה שמיר, למשל. ואיזה מחזה כתב משה

רייסר